

INSTITUTUL TEOLOGIC BAPTIST BUCUREȘTI

ISTORIA RELIGIILOR

Note de curs O. Baban (2018-2019)

Curs 2 Religiiile societăților neliterate, tribale

Există religii dezvoltate în cadrul unor societăți literare, unde apar scripturi specifice și organizări complexe, dar și religii dezvoltate în societăți preliterate, unde ritualul și comunicarea orală domină viața religioasă.

Societățile neliterate, tribale, nu sunt amintite direct în Biblie. Din punct de vedere al concepției progresive despre istoria religiilor, se consideră că ele au apărut primele, iar apoi au apărut sisteme complexe cum sunt politeismele și monoteismele.

Interesant este însă că aceste comunități preliterate se întâlnesc și astăzi la triburile de aborigeni din Australia și la câteva din America de sud. Este greu de argumentat că ele sunt primele forme de religie peste tot, în întreaga istorie. Ele pot fi și forme de decădere a religiei, de pierdere a cunoașterii de Dumnezeu, și de supraviețuire socială limitată, la nivel de familie (familii) și ginte (ginti).

Religia societăților preliterate

În mod caracteristic, de la aceste societăți nu avem informații prin texte scrise. Unde întâlnim astăzi astfel de societăți? În zonele primitive, cum ar fi Kenia - tribul Ameru din comunitatea de triburi Bantu, Peru și Bolivia – triburile din comunitatea Quechua, sau aborigenii din Australia.

Definiția unui trib:

Un grup social, cu orice număr de persoane care folosesc o limbă comună (proprie), o structură de organizare comună, un habitat comun într-o zonă geografică bine definită.

Pe deoparte, această definiție se potrivește populațiilor primitive, în istorie și în prezent. Pe de altă parte, comportamentul tribal și psihologia tribală se reîntâlnesc și în societățile moderne în forme atenuate, dar reale (comunitatea motocicliștilor, comunități minoritare diverse, comunitatea suporterilor unei echipe, etc.). Cvasi-triburile moderne își găsesc identitatea în activități comune, structuri interne de autoritate, cultură comună, ideologie comună, practici comune, ritmice (întâlniri, sărbători, aventuri, etc.).

Religiile preliterate se întâlnesc în cadrul societăților tribale.

Trebuie să înțelegem însă că și o societate preliterate are o închinare destul de complexă, integrată, intuitivă, care subliniază unitatea omului cu natura, legătura lui cu lumea spirituală, divină. Deci nu sunt sisteme religioase total nedezvoltate (sau primitive în sensul nedezvoltării și al naivității; și acolo se percepe existența unui Dumnezeu-mai mare peste tot, se înțelege existența sacralului în natura, legătura dintre om și forțele din natura). Complexitatea închinării într-o comunitate preliterate vine mai ales din complexitatea umană, a gândirii umane, a sufletului omenesc.

Caracteristicile generale ale religiilor preliterate

Acestea sunt RELIGII HOLISTE, integraliste (holos = total, întreg - gr). Au o imagine integrată despre lume, și ce se vede și ce nu se vede, și cunoscutul și necunoscutul, misterul. Într-un fel, religia este un mod de a căuta și de a găsi sensul lumii, alături de filosofie, știință, dar într-o nouă dimensiune : căuta supranaturalul. Din nefericire, frecvent, proiectul religios esuează în ocult.

Alteori căutarea supranaturalului poate să se oprească în filosofie și ateism; se ferește de prezentele oculte dar nu mai crede în nimic. Budismul are o ramură atee.

De asemenea, ele sunt RELIGII SPIRITUALE, care încearcă să descopere cauzele spirituale ale existenței lumii, din această cauză este nevoie de specialiști: vrajitori, preoți, șamani, care pot media. Sunt dominate de frica de entitățile spirituale necunoscute; din acest motiv se încearcă un control asupra forțelor spirituale și asupra societății prin magie.

Ele sunt RELIGII MITICE. Mitul nu se definește ca neadevar, minciuna, ca ceva opus realității, ci este o povestire conceptuală prin care se explică într-un mod imaginar, nu neapărat nerealist, diverse mecanisme, fenomene din lume, ce tin fie de istorie, fie de prezent. Cineva spunea că un mit este o poveste imaginată care este adevărată tot timpul. De exemplu, „primăvara copacii se trezesc la viață”. Este o imagine, o poveste, o metaforă, care vine să transmită un adevăr, anume că în fiecare primăvară, odată cu apropierea de soare a planetei și încălzirea pământului, se activează mecanismele botanice normale și reîncepe ciclul vegetal. Nimic nu se trezește la nimic, ci se continuă funcționarea naturii pe baza legilor puse de Dumnezeu în lume. Dar povestea trezirii vegetației la viață după moartea sau somnolența iernii funcționează ca un mit.

Apoi, ele sunt RELIGII RITUALISTE, care se bazează pe ritualuri. Se apropie de existența prin evenimente aranjate în mod special, cu ajutorul unor reguli și tabu-uri. Ritualurile au forme stabile, repetabile, se folosesc de date calendaristice speciale, de sărbători.

În același timp, religiile tribale sunt RELIGII RITMICE. Ele sarbatoresc o structură a timpului, în viața omului sau a naturii. Viața impune ritmuri, iar noi le observăm în succesiunea zi/ noapte, anotimpuri, fazele lunii. Trăim într-un univers dominat de ritmicitate. Din punct de vedere iudeo-creștin, originea ritmicității, a sacralizării timpului se află în Creație (șase zile de creație plus o zi de odihnă, ziua a șaptea). Geneza pune bazele unei religii

în care omul se închina lui Dumnezeu și cu timpul său. Adam se întâlnea în fiecare dimineață cu Dumnezeu.

Totemismul

Comunitățile umane primitive (tribul, ginta) se consideră unite prin legături „de sânge”, provenind toți de la un strămoș comun, sau întemeietor. Unele triburi însă se raportează la un animal anume, considerat protector sau reprezentativ. Acest animal este totemul tribului. De aici și denumirea acestor comunități „grupuri totemice”. Mărturiile misionarilor în Africa de Sud exemplifică acest lucru: „triburile de *beciuani* poartă nume de animale ceea ce constituie un vestigiu al divinizării animalelor în vremurile de demult, întocmai ca la vechii egipteni, *bacatla* înseamnă (ei sunt) ai maimuțelor, *bawena* (ei sunt) ai crocodililor, *batlapa* (ei sunt) ai peștilor, în trecut au existat o seamă de triburi, azi dispărute: *batam* (ei sunt) ai leului, *banogu* (ei sunt) ai șarpelui.”¹

Totemismul a fost întâlnit la toate populațiile aborigene (băștinașe) în diferite locuri de pe glob, și în mod exemplar în cazul triburilor australiene.

Credințele animiste

În cadrul animismului, o altă formă de credință tribală, oamenii conștientizează existența sufletului (*anima*, în latină).

Animismul, ca o credință veche, tribală, poate fi definit ca „o credință în entități și forțe spirituale personale și impersonale, care au putere asupra vieții omenești și a oamenilor”. Ca atare, oamenii trebuie să le descopere, să le cunoască și să le influențeze puterea. Într-un fel, aceasta este credința sau religia practică în cadrul triburilor primitive, în istorie și în prezent, dar parte din intuițiile și filosofia ei, sau chiar din practici, se regăsesc și în viața unor comunități moderne care cred în reîntoarcerea la natura- mamă.

Oamenii identifică de obicei aceste forțe prin cunoștințe sau „daruri” și încearcă să le manipuleze prin incantații și magie (profeții, ghicire, astrologie, teste, dialoguri cu spiritele celor morți, visuri, experiențe de posedare).

Animistul nu încearcă o relație personală cu aceste forțe, ci o mulțumire, o manipulare a potențialului lor pentru a cunoaște și a influența prezentul și viitorul.

Magia este o formă primitivă de raportare a omului la forțele naturale sau spirituale din jurul său, prin manipularea lor cu ajutorul mișcărilor, cuvintelor, și a diverse elemente ajutoare (obiecte sau fenomene din natură – foc, apă, animale etc, sau substanțe și obiecte pregătite de oameni).

Șamanismul, este un tip de religie primitivă care există și astăzi (Canada, Groenlanda, Siberia, Centrul Asiei etc.) și se bazează pe încercarea de a manipula sau folosi forțele naturii sau entitățile spirituale, prin intrarea într-o relație anume, directă, cu spiritele bune și rele, de obicei în timpul unei transe sau printr-un ritual.

---

¹ D. LIVINGSTONE, *Călătorii și cercetări în Africa de S*, Editura Științifică, București 1962, 23.